

Hvor er *bleven* blevet af?

Præteritum participium af stærke verber i Jylland

Af TORBEN JUEL JENSEN OG MARIE MAEGAARD

I artiklen præsenteres resultaterne af en undersøgelse af *en*-bøjning i præteritum participium på to lokaliteter i Jylland. Gennem analyser af i alt 116 informanter fordelt på tre generationer i Odder i Østjylland og to generationer i Vinderup i Vestjylland vises det at den dialektale *en*-form er på tilbagegang og har været det gennem de sidste 30 år. Der er dog interessante forskelle på udviklingerne i de to områder. *En*-formen erstattes begge steder med *-et* udtalt som [əd] eller [əð], men også her viser undersøgelsen en forandring gennem de sidste årtier, samt forskelle mellem Odder og Vinderup, som forfatterne konkluderer har at gøre med samfundenes forskellige geografiske placering og størrelse, og med participiumsformernes stilling i den lokale dialekt de to steder.

Indledning

Et af de træk som ofte bemærkes som jysk, er participiumsændelsen *-en*. I mange jyske dialekter bøjes en del verber med denne endelse, hvorimod de i sjællandske dialekter og moderne standarddansk bøjes med endelsen *-et*. Det gælder fx *blive*, som har participiumsformen *bleven* (udtalt fx [blewən]), mens *gå* i mange jyske dialekter har participiumsformen *gåen* (udtalt fx [gəʔən] eller [gəwən]) (Jysk Ordbog). Denne form bruges fx i sangtekster af den vestjyske trio *De Nattergale*, som det kan ses i de to eksempler nedenfor:

Den anden daw i æ' avis
da læst' a om en kurn'.
Hun var **blew'n** gravid,
hiel uden mand.
(”Ja, man ska’ høre møj”, De Nattergale)

Og Gurli hende ku' a nu egentlig ret godt li'
Ja, vi hå'd **gawn** og kjær'stet lidt med hverand'e en styk' ti'.
(”Uhadada”, De Nattergale)

Ofte benytter De Nattergale også *en*-bøjning af eksempelvis *slå* (”slawn”), af *tage* (”tawn”), og af *binde* (”bunden”), mens participiumsformen af *være* ikke fremstår med den jyske *en*-bøjning, men med den standarddanske *et*-form, *været*. Dette er efter alt at dømme ikke tilfældigt, og det kommer vi tilbage til senere i artiklen når vi gennemgår resultaterne af en undersøgelse vi har foretaget.

Der er ingen tvivl om at en-formen stadig benyttes i Jylland, men på den anden side er det, som vi vil vise i denne artikel, en form som er under pres af standarddansk et-form, og efter alt at dømme er det en form som har gennemgået forandringer i brug gennem de sidste generationer.

Endelsen -et kan realiseres på to forskellige måder, nemlig udtalt med 'blødt' eller 'hårdt' d ([əð] eller [əd]). Normalt anses [əd]-udtalen for at være en regional østjysk udtale, mens [əð]-udtalen tilhører standardsproget (og sjællandsk), og dermed giver et studium af participiumsformer og deres udtale i Jylland også mulighed for at undersøge eventuelle igangværende regionaliserings- eller standardiseringsprocesser.

I artiklen tager vi udgangspunkt i data fra Vinderup i Vestjylland og Odder i Østjylland, så det er de to geografiske områder vi vil se nærmere på i det følgende.

Præteritum participiumsformer i Vest- og Østjylland – og i standarddansk

De stærke verber danner i gammeldansk præteritum participium med endelserne -in, -en og -æn i han- og hun-køn og med -it, -et og -æt i intetkøn. Oprindeligt var der kongruensbøjning i kasus, køn og tal¹, men der er allerede tidligt opstået kasusbegrænsning med nominativ som dominerende form. Senere sker der yderligere forenkling idet den oprindelige hunkøn-entalsform -en bruges i stedet for intetkøns- og flertalsformerne i det jyske område, mens det i sjællandske dialekter er neutrums-entalsformen -et der bliver dominerende (Brøndum-Nielsen 1973:§884-889 & 899-901; Pedersen & Sørensen under udg.). I rigsmålet og det københavnske talesprog synes der i højere grad end i de sjællandske dialekter at have været en tendens til i lighed med jyske dialekter at anvende en-former i forbindelse med stærke verber (Skautrup 1947:356; Pedersen 2004:31; Brink & Lund 1975:II 662). Mens udviklingen i sjællandske dialekter i retning af at anvende neutrumsformen i alle tilfælde (ved supinum-funktion) er fuldført senest omkring midten af det nittende århundrede, er udviklingen i det københavnske talesprog stadig i fuld gang på dette tidspunkt; Brink og Lund skriver dog:

Efterhånden går det københavnske talesprog langsomt over til det rent sjællandske standpunkt.

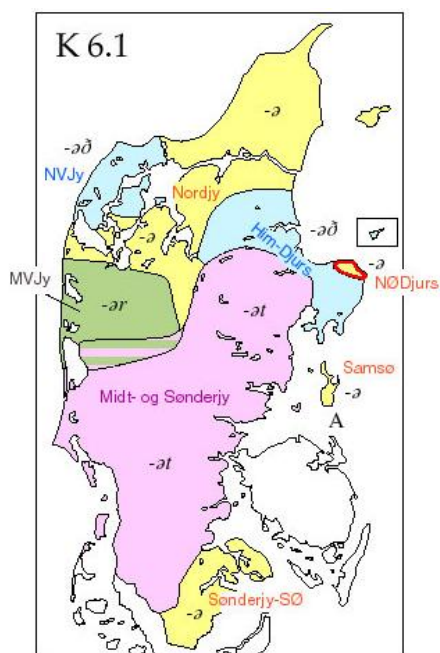
Udviklingen er sat ind længe før perioden [sproget hos meddelere født i perioden 1840-1955], men er i fuld gang i denne. Den afsluttes næsten i perioden, idet de yngste kun har fakultativt 'kommen' og 'bleven' tilbage. (Brink & Lund 1975:II 662).

Ligeledes angiver Skautrup at der i rigsmålet ved supinumfunktion altid anvendes neutrumsform i det "nyeste dansk" (1870-1950) (Skautrup 1968:90). Der er os bekendt ikke efter Brink & Lund foretaget større empiriske undersøgelser af participium-former i københavnsk talesprog, men det er vores klare opfattelse at en-former med supinum-funktion er uhyre sjældne i moderne københavnsk.

De lemmaer der ikke i den traditionelle dialekt har en-form i præteritum participium følger regelmæssigheder som fremgår af kortet i figur 1. Vinderup ligger lige på grænsen mellem to

¹ Dog ikke i perifrastiske verbalbøjninger med *få*, *have* og *gide*, hvor neutrumsformen altid anvendtes.

dialektområder; i det ene råder formen *-ər*, i det andet formen *-ə*. Odder ligger i det store østlige område som har formen *-ət*.



Figur 1: Kort over endelser i præteritum participium i jyske dialekter (Jysk Ordbog)

ət-formens oprindelse er blevet diskuteret en del. Som det ses af kortet i figur 1, findes de mest reducerede former, *-ə*, i periferien længst mod nord og mod syd, mens *ət*-formen findes i det store centrale, østlige område af Jylland. Dette mønster for udbredelsen af *-ət* ligner en novation (Pedersen 2002; Horneman Hansen 2001:61; Gudiksen 2000:135). Dermed kan *ət*-formen tolkes som en restitution af et gammeldansk *t* som inden da var reduceret. Tidligere har flere dialektforskere imidlertid anset *ət*-formen som en slags forstærkning ($\delta \rightarrow b \rightarrow t$) (Lyngby 1863; Brøndum-Nielsen 1968:§289). Denne forstærkning er med Inge Lise Pedersens ord blevet set som ”a regular sound change, a case of final sharpening” (Pedersen 2002:274). Imidlertid er det ifølge Pedersen højst usandsynligt at der skulle være tale om en sådan sprogintern ”naturlig” udvikling, hvilket hun primært kommer frem til ved at undersøge tilsvarende udviklinger i andre nordiske dialekter. Hun ser endvidere, ligesom Horneman Hansen, udviklingen som delvist funktionelt betinget. Gudiksen (2000) er mestendels enig i fortolkningen men problematiserer den dog med henvisning til udviklingen af et-afledninger i jysk. Vores ærinde i denne artikel er ikke at undersøge dette emne mere dybtgående, men at undersøge variation og forandringer i brug af *en*-formen i Jylland inden for de seneste generationer. Derfor vil vi ikke gøre mere ud af diskussionen her, men henvise til de refererede værker, hvor man kan læse mere detaljerede beskrivelser og diskussioner af udviklingen. *ət*-formen tilhører altså den traditionelle dialekt i et stort område i Østjylland.

əd/əd-variation er tidligere undersøgt i Odder-materialet. I Bent Juel Nielsen og Magda Nybergs Odder-undersøgelse, undersøger de ”hvilke træk [der] bevares længst af den oprindelige dialekt, og på hvilke områder rigsmålstilnærmelsen [er] stærk, på hvilke svag” (Jul Nielsen & Nyberg

1988:38). Variationen mellem [æð] og [æd] anses altså for at være en variation mellem en rigsmålsform, [æð], og en dialektform, [æd]. Jul Nielsen og Nyberg finder at rigsmålsformen benyttes mere af kvinder end af mænd, og i visse undergrupper af deres korpus, mere af by-, end af land-informanter (Jul Nielsen & Nyberg 1992:107-108). Her er der dog tale om en samlet analyse af endelserne [æð] eller [æd] i både præteritum participium og i neutrum bestemt form.

Også i Jul Niensens Århus-undersøgelse finder han en forholdsvis høj brug af [æd], også blandt de yngre informanter. Over halvdelen af informanterne benytter dette træk; igen er der flere mandlige end kvindelige talere der benytter det, og flere med lavere socioøkonomisk baggrund end højere (Jul Nielsen 1998).

I Kjeld Kristensens Vinderup-undersøgelse undersøges æð/æd-variation ikke, eftersom [æd]-formen ikke er en del af den lokale dialekt i området.

Mens [æd]-formen altså kan opfattes som østjysk, ser vi [æð]-formen som sjællandsk og som en standardsprogsudtale. [æd]-formen er ikke en del af sjællandske dialekter og fremgår heller ikke af nogen beskrivelser af københavnsk, så vidt vi ved. Der er dog en enkelt undtagelse. Efter [ð] angiver visse beskrivelser nemlig at [d] er almindeligt, også i københavnsk. Erik Hansen henviser i en bibemærkning til fænomenet med ordene: ”Reglen er æd efter ð, æð i andre tilfælde” (Hansen 2006:14). Dette gælder altså fx i ordene *siddet*, *redet* og *tudet*. Det gælder ifølge Hansen for ”østligt rigsmål”. I Udtaleordbogen (Brink m.fl. 1991:1575-6) angiver forfatterne imidlertid dette som ældre udtale. Endvidere ser de det som almindeligt i (øst)jysk og fynsk samt vest- og midtloftlandsk. I vores undersøgelse drejer det sig specifikt om ordene: *gledet*, *gnedet*, *redet*, *skredet*, *svedet* og *vredet* (se afsnittet ”Metode”). Udtalen af disse ord med [æd] kan altså ikke automatisk opfattes som jysk, men kan lige så vel være standardudtaler. Imidlertid viste det sig at disse ord slet ikke forekommer i en-form i vores datamateriale, og de indgår derfor ikke i de resultater der præsenteres i denne artikel.

Vi anser altså [æd]-udtalen for at være et østjysk træk i forbindelse med de lemmaer der indgår i vores undersøgelse. Samtidig er det tilsyneladende et træk som er fremkommet ved restitution. Når man betragter dets store udbredelsesområde i Jylland, er det ikke urimeligt at forestille sig at dette træk er et træk som kan sprede sig til andre dele af Jylland. Dets forholdsvis høje frekvens i Århus i Jul Niensens undersøgelse er også et argument for at brugen af dette træk ikke nødvendigvis er ved at aftage. Hvis brugen af [æd] i Jylland rent faktisk stiger, er der tale om regionalisering hvilket ville være et meget interessant resultat, eftersom der endnu ikke er undersøgelser i Danmark der tyder på igangværende regionaliseringsprocesser.

Data

De resultater der præsenteres i denne artikel, stammer fra en undersøgelse af anvendelsen af præteritum participium hos de såkaldte ”kernegrupper” af informanter i DGCSS’ undersøgelser, dog kun de af informanterne der kommer fra Jylland. Det drejer sig om i alt 116 informanter fra Odder i Midtøstjylland og Vinderup i Midtvestjylland. Informanterne er fordelt på tre aldersgrupper, der i det følgende omtales som generation 1 (født 1942-63), generation 2 (født 1964-74) og generation 3 (født 1989-92). Udvalgelsen af informanter i DGCSS-undersøgelsen er

generelt sket ud fra idealet om for hver alderskohorte på hver lokalitet at have 6 informanter i hver af de fire celler der defineres af talervariablene køn og socialklasse² (dvs. fx 24 informanter fra generation 1 i Odder). Det har dog ikke kunnet lade sig gøre i Odder og Vinderup pga. informantsammensætningen i de gamle undersøgelser som vi har genoptaget, jf. nedenfor. Således er der relativt få informanter i Generation 1 i Odder, og generationen er slet ikke repræsenteret i Vinderup. Fordelingen af informanter fremgår af figur 2.

	Generation 1	Generation 2	Generation 3
Odder	12	22	33
Vinderup	0	19	30

Figur 2: Informanter

Informanterne i generation 1 og 2 er optaget to gange, i perioden 1978-89 og igen i 2005-07, mens generation 3 kun er optaget én gang, i 2005-07. De gamle optagelser med generation 2 fra Vinderup er fra 1978 og stammer fra Kjeld Kristensens dialektsociologiske undersøgelser af intraindividuel sprogbrugsvariation (Kristensen 1980). Hver af de 19 informanter er her optaget dels under interviews på ca. 7-8 minutter (tilstræbt formelle) dels under gruppeoptagelser på ca. 40 minutter (tilstræbt uformelle). De gamle optagelser fra Odder stammer fra Bent Jul Nielsen og Magda Nybergs dialektologisk prægede undersøgelse af talesproget i Odder fra 1986-1989 (Jul Nielsen & Nyberg 1992; Jul Nielsen & Nyberg 1993). Her er hver informant optaget under interview med de to dialektforskere. De nye optagelser fra både Odder og Vinderup er optaget af DGCSS' feltarbejdere i 2005-07 og udgøres alene af længerevarende sociolingvistiske interview (de fleste med én informant og en feltarbejder; enkelte med to deltagende informanter) (Gregersen 2009).

De forhold informanterne blev optaget under, er således ikke helt ens i de gamle og nye optagelser idet hverken de formelle interview eller gruppesamtalerne fra Vinderup svarer helt til den uformelle, semistrukturerede dialog der finder sted i de gamle optagelser i Odder eller under de nye optagelser, men det har altså været de givne vilkår for undersøgelsen. De nye optagelser af generation 1, 2 og 3 i Odder og Vinderup svarer til gengæld helt til hinanden.

I de i alt 172 optagne og (ortografisk) udskrevne samtaler er alle præteritum participium-former analyseret (jf. næste afsnit).

Sammensætningen af informanter gør det muligt at undersøge udviklingen i sprogbrugen på tre måder: For det første ved i forbindelse med generation 1 og 2 at kigge på udviklingen gennem informanternes liv. Der er her tale om et såkaldt *panelstudium*, hvor den samme gruppe mennesker er optaget to gange med 20-30 års mellemrum. For det andet kan forskellen mellem de forskellige generationer i henholdsvis de gamle og nye optagelser undersøges; der er her tale om et *apparent*

² Inddelingen i socialklasser (arbejderklasse og middelklasse) er foregået efter samme principper som i Projekt Bysociolingvistik. Kategoriseringen af informanter i arbejder- og middelklasse er således sket på basis af de tre indikatorer *job-kategori* (arbejder med ting / arbejder med sprog), *arbejdsmaessig position* (underordnet / ledende 1-10 personer / ledende >10 personer / semi-autonom) og *uddannelsesniveaue* (Gregersen, Albris & Pedersen 1991).

time-studium.³ Endelig kan anvendelsen af participium-former hos informanterne fra Odder og Vinderup sammenlignes med henblik på at undersøge hvordan eventuelle forandringer spreder sig (eller har spredt sig) geografisk.

Metode

Ud fra de eksisterende beskrivelser af de traditionelle dialekter i områderne omkring Odder og Vinderup opstillede vi en liste af verber som kunne forventes at forekomme i præteritum participium-form med endelsen -en. Listen bestod af fællesmængden af de (stærke) verber med mulighed for endelsen -en ([-ən]) der nævnes i Bjerrum (1942), Jensen (1956), Kristensen (1942), Lund (1932), Lyngby (1863) og Sandvad (1931). Det drejer sig om i alt 58 lemmaer. I det ortografisk udskrevne korpus blev alle participium-former (såvel et- som en-former) af disse lemmaer opmærket automatisk⁴ hvorefter alle forekomsterne blev kategoriseret efter såvel grammatiske som fonetiske kriterier.

Undersøgelsen viste at kun 27 af de ovennævnte lemmaer forekommer i korpusset i en-form (se nedenfor), og det er derfor kun forekomster af disse lemmaer der vil blive behandlet i det følgende. Der er i alt 5414 forekomster af præteritum participium-former af de nævnte 27 verber i korpusset; heraf forekommer knap 5 % i ikke-fuldførte konstruktioner, dvs. i sætninger der afbrydes før en mening er udtrykt, og ved gentagelser af samme participium inden for samme konstruktion (her medregnes kun det sidste af de gentagne participier som fuldført). De resterende blev kategoriseret grammatisk efter om de har verbal funktion eller ej.

Verbal funktion: Participiet fungerer som del af en perifrastisk verbalbøjning, dvs. perfektum, pluskvamperfektum eller passiv, fx

- (1) *så kan man jo også få **sovet** lidt ud og sådan*
- (2) *den er **bleven** noget større siden*
- (3) *så var de **taget** ud til bueskydning*

Ikke-verbal funktion: Participiet fungerer fx som prædikativ eller som adled i et nominalhypotagme:

- (4) *han er egentligt **taget** faldet utrolig godt ind i det jo*

³ I et studium i *apparent time* (forestillet tid) ses forskelle i sprogbrugen mellem forskellige aldersgrupper af talere optaget på samme tidspunkt som et udtryk for sprogforandring. Sprogbrugen i det pågældende sprogsamfund antages således at have ændret sig (og/eller være ved at ændre sig) på en måde svarende til forskellen mellem de yngre og de ældre taleres sprogbrug. Metoden er baseret på antagelsen om at sprogbrugen hos de enkelte talere er mere eller mindre stabil efter de har nået den såkaldt kritiske alder omkring slutningen af puberteten.

⁴ Der blev søgt efter følgende tekststreng: *bundet, bunden, blevet, bleven, budt, buden, båret, båren, drukket, drukken, drevet, dreven, faldet, falden, fare, faren, feset, fesen, fundet, funden, fløjet, fløjen, frosset, frossen, føget, føgen, givet, given, gledet, gleden, gnedet, gneden, grebet, greben, gået, gåen, hjulpet, hjulpen, hugget, huggen, kløvet, kløven, knebet, kneben, kommet, kommen, krøbet, krøben, ligget, liggen, løbet, løben, løjet, løjen, pebet, peben, redet, reden, revet, reven, skredet, skreden, skreget, skregen, skreven, skåret, skåren, slebet, sleben, sluppet, sluppen, slået, slåen, sneget, snegen, sovet, soven, sprækket, sprækken, sprunget, sprungen, spundet, spunden, steged, stegen, stjålet, stjålen, strøget, strøgen, stået, ståen, svedet, sveden, svoret, svoren, svundet, svunden, sunget, sungen, sunket, sunken, taget, tagen, truffet, truffen, trådt, tråden, tvundet, tvunden, vredet, vreden, vundet, vunden, været, væren.*

(5) *det er helt givet de synes det er fedt*

(6) *så er du faktisk rigtig godt hjulpet*

Endelig var det i enkelte tilfælde uafgørligt om der var tale om verbal eller ikke-verbal funktion; disse tilfælde henførtes i en kategori for sig. Resultatet af kategoriseringen fremgår af Figur 3.

Kategori	N	Andel
Ikke-fuldført	251	4,6 %
Verbal funktion	5060	93,5 %
Ikke-verbal funktion	85	1,6 %
Uafgørlig	18	0,3 %
	5414	100 %

Figur 3: Participleriernes grammatiske funktion

De 5060 forekomster af præteritum participium med verbal funktion blev efterfølgende, uanset om de var udskrevet i et- eller en-form, kategoriseret fonetisk ud fra lydoptagelsen. Lydoptagelsen blev aflyttet af tre kodere. Hver enkelt forekomst blev kodet af to personer uafhængigt af hinanden i 7 kategorier:

- 1) Endelsen -et med ”blødt” d ([əð]), fx ’kommet’ [kɔməd]
- 2) Endelsen -et med ”hårdt” d ([əd]), fx ’kommet’ [kɔməd]
- 3) Endelsen -en, fx ’kommen’ [kɔmən]
- 4) Nul eller endelsen schwa ([ə]), fx ’kommet’ [kɔm], [kɔmm] eller [kɔmə]
- 5) Endelsen kan ikke afgøres pga. det efterfølgende ord, fx ’kommet tilbage’ [kɔmæte'bå:] som kan være enten 2) eller 4) eller ’kommet ned’/’kommen ned’ [kɔmənəd] som kan være enten 3) eller 4)
- 6) Kombination af udtalerne 1) og 2), fx [kɔmədð]
- 7) Kombination af udtalerne 3) og 2), fx [kɔmænd]

I tilfælde hvor de to kodere ikke var enige, blev den endelige kodning afgjort af en tredje. Det samlede resultat af kodningen fremgår af Figur 4.

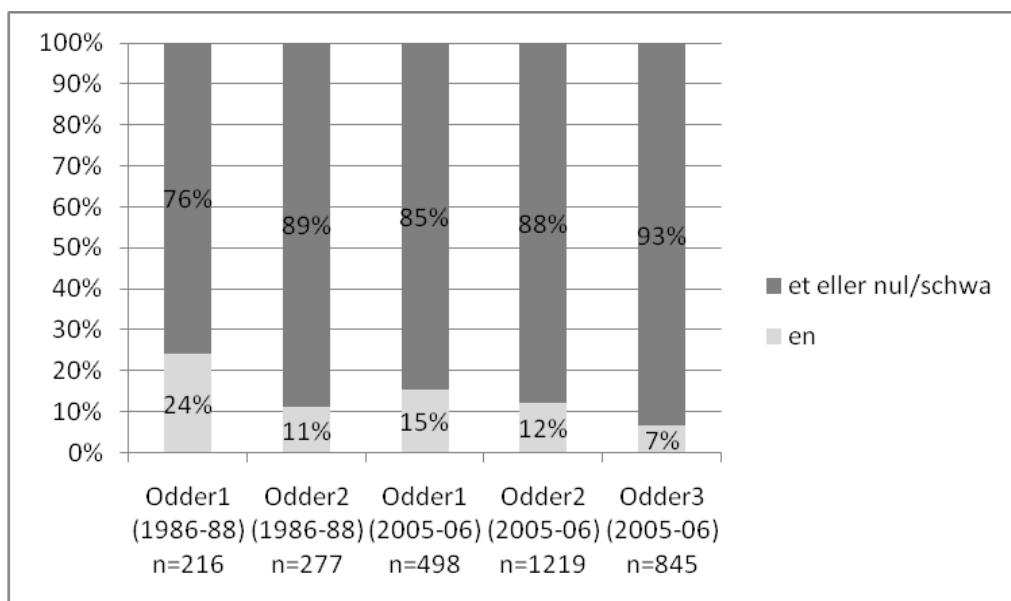
	N	Andel
-et udtalt [eð]	1999	39,5 %
-et udtalt [əd]	1329	26,3 %
-en	622	12,3 %
Nul eller [ə]	939	18,6 %
Uafgørligt pga. kontekst	157	3,1 %
Kombination [ðd]	5	0,1 %
Kombination [nd]	9	0,2 %
	5060	100 %

Figur 4: Participiernes udtaleformer

Som det fremgår af figuren, er udtalen af participium-endelsen i godt tre procent af forekomsterne enten uafgørlig eller ”dobbel”. Sidstnævnte fænomen er naturligvis interessant, men da det er uhyre sjældent forekommende i korpusset, vil disse forekomster, ligesom de forekomster hvor det ikke kan afgøres om der er tale om et- eller en-endelse, ikke blive behandlet yderligere. Den følgende beskrivelse af anvendelsen af præteritum participium vil altså alene basere sig på forekomster med verbal funktion og endelsen -et (udtalt [əð] eller [əd]), -en eller nul/schwa.

Udviklingen i anvendelsen af participium med -en

Den oprindelige præteritum participium-endelse i de traditionelle dialekter i de to undersøgte områder er -en, og de øvrige udtaleformer må derfor betragtes som resultat af tilnærmelse til rigsmålet og/eller regionaliseringsprocesser. Det er derfor interessant at se på dels om fordelingen af -en vs. andre udtaleformer er forskellig i Vinderup og Odder, og om der sker en udvikling i perioden fra de gamle til de nye optagelser. I det følgende vil vi først se på udviklingen i Odder og Vinderup hver for sig, for derefter at sammenligne sprogbrugen på de to lokaliteter.



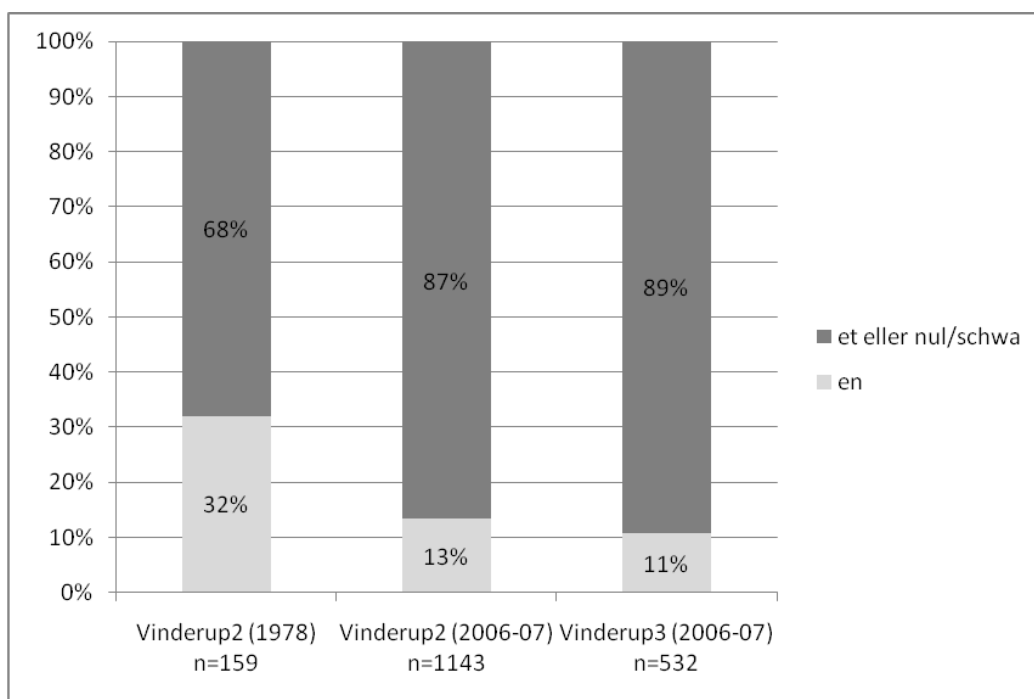
Figur 5: Participier, Odder

Som det fremgår af figur 5, sker der i Odder et fald i anvendelsen af en-formen i den 20-årige periode fra de gamle til de nye optagelser hos de ældste af informanterne, generation 1, fra 24 % i de gamle optagelser til 15 % i de nye optagelser. Denne forskel er statistisk signifikant⁵. Derimod er der ingen signifikant forskel mellem de to optagelsestidspunkter for generation 2.

⁵ $\chi^2=7,55$; en frihedsgrad; $p<0,01$.

Hvis man sammenligner i *apparent time*, dvs. sammenligner de forskellige aldersgrupper optaget på samme tidspunkt (jf. note 3), ses der fald i anvendelsen af en-former i såvel de gamle som de nye optagelser. I de gamle optagelser ses en andel af en-former hos generation 1 på 24 %, mens den hos generation 2 kun er 11 %; i de nye optagelser er andelen af en-former hos generation 1, 2 og 3 henholdsvis 15, 12 og 7 %. Forskellene er i begge tilfælde signifikante.⁶

Resultaterne fra Odder viser altså tydeligt at anvendelsen af en-former er på retur i Odder både over den enkelte talers liv (i generation 1) og fra generation til generation af talere. At der også i de nye optagelser ses forskelle mellem de forskellige aldersgrupper, tyder på at der er tale om en udvikling der stadig er i gang, specielt fordi forskellen faktisk er størst mellem generation 2 og 3. Vi vil altså forvente at man om eksempelvis 10 år vil se en endnu lavere anvendelse af en-former end i dag. Sprogbrugen i Odder har således i de sidste 20 år (mindst) nærmet sig standarddansk som følge af standardisering eller regionalisering, og denne udvikling ser ud til at fortsætte med uformindsket styrke.



Figur 6: Participler, Vinderup

Som det fremgår af figur 6, viser udviklingen i Vinderup også et fald i anvendelsen af en-former. Der ses således et voldsomt og statistisk meget signifikant fald fra 32 til 13 % i anvendelsen af en-former fra de gamle til de nye optagelser i generation 2.⁷ Der er dog til forskel fra i Odder ikke nogen forskel mellem generation 2 og 3 på tidspunktet for de nye optagelser. Der er altså ingen

⁶ Gamle optagelser: $\chi^2=14,39$; en frihedsgrad; $p<0,01$. Nye optagelser: $\chi^2=29,16$; to frihedsgrader, $p<0,001$.

⁷ $\chi^2=37,40$; en frihedsgrad; $p<0,0001$.

apparent time-forskel, hvilket tyder på at udviklingen er stagneret, og at anvendelsen af en-former vil være stabil fremover.

Når anvendelsen af en-former i Odder og Vinderup sammenlignes, ses det at anvendelsen af en-former i de fleste tilfælde er højere i Vinderup end i Odder. Det gælder især i de gamle optagelser hvor andelen hos generation 2 i Odder er 11 % mens den i Vinderup er hele 32 %.⁸ Dette resultat skal dog tages med et gran salt eftersom de gamle optagelser fra Vinderup er knap ti år ældre end de er i Odder, og der i løbet af perioden som nævnt sker et betydeligt fald i anvendelsen af en-former i Vinderup. Hvis optagelserne fra Vinderup havde været fra 1986-88 ligesom i Odder, ville forskellen derfor formentlig ikke have været lige så stor. I de nye optagelser er der således ikke nogen signifikant forskel mellem anvendelsen af en-former i generation 2 i Odder og Vinderup. Det er der derimod i generation 3, hvor der i Odder ses en signifikant lavere anvendelse af en-former end i Vinderup (7 % i Odder mod 11 % i Vinderup).⁹

Overordnet set viser resultaterne at Odder og Vinderup igennem de seneste årtier har gennemgået den samme udvikling på den måde at en-formerne gradvist udskiftes med andre former som led i en standardiserings- eller regionaliseringsproces. Resultaterne tyder på at denne proces er startet tidligere i Odder end i Vinderup, idet forskellen er størst i de gamle optagelser, og at Odder også i dag er mere påvirket af denne proces end Vinderup idet faldet i anvendelsen af en-former ser ud til at fortsætte i Odder mens den er stagneret, eller stagnerende, i Vinderup.

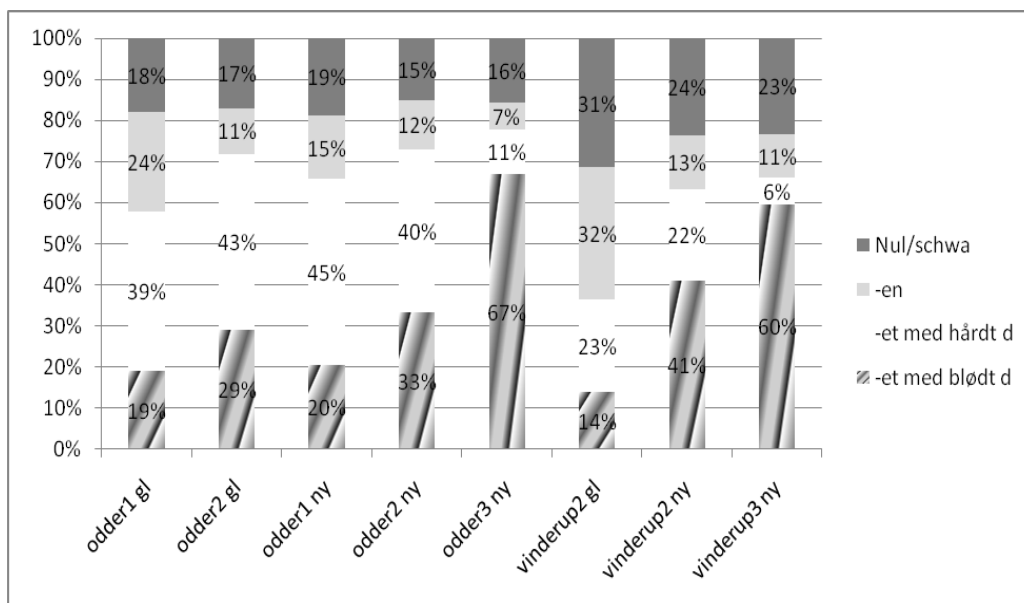
Det næste interessante spørgsmål er så hvad der erstatter en-formerne i Odder og Vinderup. Er det den sjællandske et-form med blødt d, den østjyske med hårdt d eller noget helt tredje?

Hvad erstatter -en?

Som det tydeligt fremgår af figur 7, adskiller de forskellige grupper af informanter, og optagelserne af informantgrupper på forskellige tidspunkter, sig ikke kun fra hinanden mht. anvendelsen af en-former, men i høj grad også i forhold til hvad der erstatter en-formerne.

⁸ $\chi^2=28,85$; en frihedsgrad; $p<0,0001$.

⁹ $\chi^2=7,73$; en frihedsgrad; $p<0,01$.



Figur 7: Participler i Odder og Vinderup

I Odder ses der ikke nogen signifikante forskelle mellem de gamle og nye optagelser af de samme informanter (dvs. generation 1 og 2). Derimod er der tydelige og statistisk signifikante forskelle både når man sammenligner generation 1 og 2 i de gamle optagelser¹⁰, og når man sammenligner generation 1-3 i de nye optagelser¹¹. Som det blev beskrevet i forrige afsnit, gælder det både for de gamle og de nye optagelser at de yngre informanter har en lavere andel af en-former end de ældre, men mht. de alternative former er der en forskel mellem de gamle og de nye optagelser: I de gamle optagelser ligger de yngre informanter (generation 2) over de ældre informanter (generation 1) både mht. et-former med hårdt d og et-former med blødt d mens der for de nye optagelser meget tydeligt gælder at det er et-formerne med blødt d der dominerer hos de yngre talere. Således har generation 3 -et med blødt d i hele 67 % af tilfældene, mens det kun gælder for 20 % af tilfældene hos generation 1, hvor det er -et med hårdt d der dominerer. Mens det i 1986-88 både var -et med hårdt d og -et med blødt d der vandt frem på bekostning af -en, er det altså i 2006-07 meget tydeligt at det kun er -et med blødt d der vinder frem.

I Vinderup ses omtrent samme udvikling blot i endnu mere udpræget form. Der er her en statistisk signifikant forandring i anvendelsen af participium-endelser også gennem de enkelte informanters liv i generation 2¹². Dette skyldes fald i anvendelsen af såvel en-former som nul/schwa-former, og det er her meget tydeligt at det er et-formerne med *blødt* d der vinder frem (fra 14 til 41 %) mens anvendelsen af -et med hårdt d holder sig stabil på 22-23 %. Også når man sammenligner i *apparent time* (generation 2 og 3 i de nye optagelser), er der en signifikant forskel¹³.

¹⁰ $\chi^2=17,38$; tre frihedsgrader; $p<0,001$.

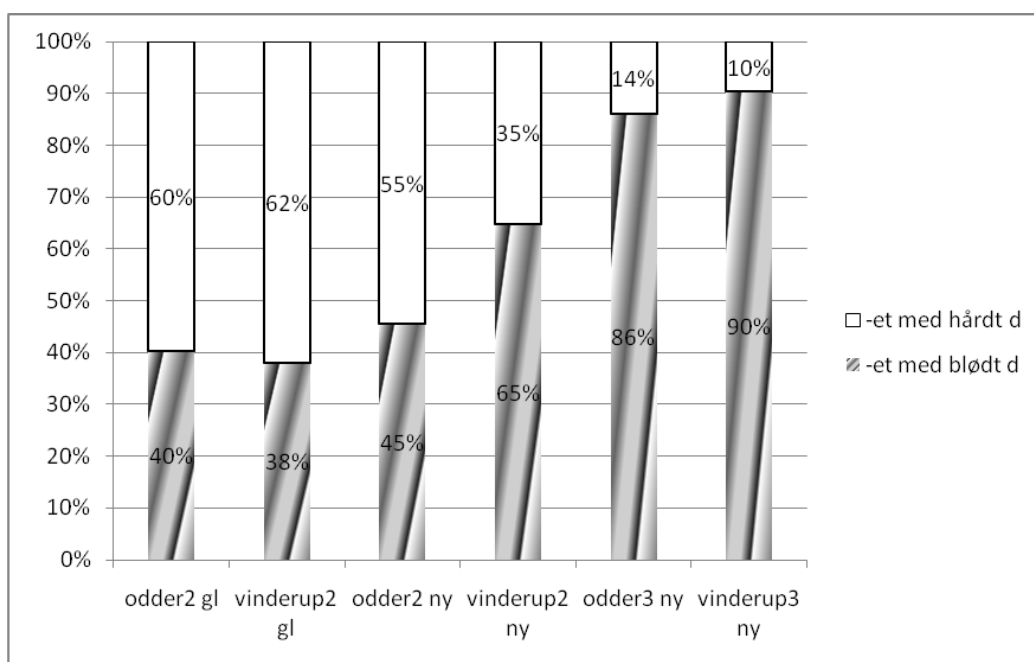
¹¹ $\chi^2=403,49$; seks frihedsgrader; $p<0,0001$.

¹² $\chi^2=62,40$; tre frihedsgrader; $p<0,0001$.

¹³ $\chi^2=81,79$; tre frihedsgrader; $p<0,0001$.

Denne forskel skyldes dog ikke en ændring i anvendelsen af en-former idet den ligesom anvendelsen af nul/schwa er stabil (jf. forrige afsnit); forskellen skyldes derimod en langt højere anvendelse af -et med blødt d hos de yngste informanter (60 % mod 41 % hos generation 2). Ligesom i Odder er det altså meget tydeligt at det bløde d er på vej frem på bekostning af det hårde d.

Når man sammenligner Odder og Vinderup, er der både i de gamle og i de nye optagelser tydelige forskelle i anvendelsen af participium-endelser, og forskellene er i alle tilfælde statistisk signifikante¹⁴. Forskellene består først og fremmest i at andelen af nul/schwa- og en-former er højere i Vinderup end i Odder; men der er i de nye optagelser også en statistisk signifikant tendens til at det bløde d står stærkere i forhold til det hårde d i Vinderup end i Odder. Som det fremgår af figur 8, udgør udtaleformer med blødt d således både i generation 2 og 3 en højere andel af et-formerne i Vinderup end i Odder. Forskellen er i begge tilfælde statistisk signifikant¹⁵. Derimod er der i de gamle optagelser ingen forskel mellem Odder og Vinderup mht. forholdet mellem et-former med blødt og hård d.



Figur 8: Participier med et-endelse

Overordnet set viser resultaterne altså at Odder såvel i dag som igennem de seneste årtier er foran i udviklingen mht. nedgang i en- og schwa/nul-former i forhold til Vinderup, hvor denne udvikling endda synes at være stagnerende. Til gengæld er Vinderup foran Odder i den

¹⁴ Generation 2, gl. optagelser: $\chi^2=54,45$; 3 frihedsgrader; $p<0,0001$. Generation 2, nye optagelser: $\chi^2=100,00$; 3 frihedsgrader; $p<0,0001$. Generation 3, nye optagelser: $\chi^2=27,03$; 3 frihedsgrader; $p<0,0001$.

¹⁵ Generation 2: $\chi^2=60,24$; 1 frihedsgrad; $p<0,0001$. Generation 3: $\chi^2=3,90$; en frihedsgrad; $p<0,05$.

igangværende udvikling der drejer sig om at et-former med hård d udkonkurreres af et-former med blødt d.

Vi ser altså en udvikling hvor de traditionelle dialektformer er på retur både i Vinderup og Odder. Det er ikke overraskende at dialektformen tidligere stod stærkere i Vinderup end i Odder eftersom Vinderup er et mindre samfund og mere afsides placeret end Odder. Imidlertid er det overraskende at udviklingen mod standardudtalen [əð] sker så hurtigt som den gør i Vinderup. Det markante fald i dialektformerne -en og [ə] i Vinderup fra gamle til nye optagelser i generation 2 vidner om en forholdsvis brat dialektudtynding som dog ser ud til at være stagnerende eftersom der ikke er nogen forskel mellem generation 2 og 3 i de nye optagelser. Den ældre generation 2 i Vinderup bevarer imidlertid samme andel [əd]-former i de nye optagelser som tidligere, mens brugen af [əð] stiger. Det er altså ikke (længere) tilfældet at den regionale østjyske [əd]-form tages op af Vinderup-informanterne når de aflægger den dialektale form. I stedet går de mere eller mindre direkte over til at bruge den standarddanske form. Der er med andre ord ikke i de seneste årtier tegn på nogen form for regionaliseringsproces mht. brugen af [əd] i Vinderup i den undersøgte periode, men tilstedeværelsen af [ed]-formerne i Vinderup i det hele taget tyder naturligvis på at en sådan regionaliseringsproces har fundet sted tidligere.

I Odder ser det ud til at udviklingen ud over faldet i en-former især handler om den yngste generation 3's brug af [əd]. Mens generation 1 og 2 har stabile andele af [əd] fra gammel til ny optagelse på ca. 40 %, er generation 3 helt nede på 11 % [əd], og hele 67 % [əð]. Her ser vi altså at generation 1 og 2 i Odder i højere grad end den sammenlignelige generation 2 i Vinderup holder fast ved brugen af [əd]. Hvorfor gør de det? En forklaring kunne være at mens denne form i Odder er en del af områdets lokale dialekt idet den anvendes i forbindelse med de regelmæssige verbers participium-bøjning (uanset at den i en vis forstand er en nyudvikling), så er den ikke en del af den lokale dialekt i Vinderup. Informanterne fra Vinderup skulle altså under alle omstændigheder benytte en ikke-lokal form i stedet for -en og [ə], og dermed er tilbøjeligheden til at benytte en standardform sandsynligvis større.

Hvilke verber forekommer i participium-formen -en?

Processen hvorunder lemmaer der tidligere overvejende har dannet participium-form med -en, i stigende grad forekommer med et-endelse, må umiddelbart betegnes som en regularisering, eftersom bøjningen hermed kommer til at svare til det langt mere produktive bøjningsmønster der ses i forbindelse med de regelmæssige verber. Man ville derfor forvente at det er de hyppigste lemmaer der har den højeste andel af forekomster med -en, eftersom høj hyppighed af en morfosyntaktisk streng ofte øger dens modstandsdygtighed over for mere produktive bøjningsmønstre. Dette fænomen forklares af Joan Bybee som en følge af *entrenchment*:

High-frequency sequences become more entrenched in their morphosyntactic structure and resist restructuring on the basis of productive patterns that might otherwise occur. Thus among English irregular verbs the low-frequency verbs are more likely to regularize (*weep, weeped*) while the high-frequency verbs maintain their irregularity (*keep, kept*). My proposal to explain this tendency... is that frequency

strengthens the memory representations of words or phrases, making them easier to access whole and thus less likely to be subject to analogical reformation. (Bybee 2006:715)

Tabellen i Figur 9 viser de lemmaer som indgår i undersøgelsen, sorteret efter faldende hyppighed af forekomst i en-form. Af hensyn til overskueligheden skelnes der her ikke mellem et-former med hårdt og blødt d.

Lemma	Vokal- vekslen i stamme	-en	Nul /schwa	-et	Samlet antal
knibe	+	100,0 %	0,0 %	0,0 %	2
slippe	+	87,5 %	0,0 %	12,5 %	8
springe	+	85,7 %	0,0 %	14,3 %	7
skære	+	66,7 %	11,1 %	22,2 %	9
gribe	+	62,5 %	0,0 %	37,5 %	8
stjæle	+	60,0 %	0,0 %	40,0 %	5
synge	+	57,1 %	14,3 %	28,6 %	7
blive	+	53,7 %	16,1 %	30,3 %	585
hjælpe	+	50,0 %	30,6 %	19,4 %	36
skrive	+	44,0 %	8,0 %	48,0 %	75
løbe	-	38,9 %	22,2 %	38,9 %	18
flyve	+	37,5 %	12,5 %	50,0 %	8
komme	-	33,8 %	47,6 %	18,6 %	370
rive	+	30,0 %	5,0 %	65,0 %	20
drikke	+	28,6 %	35,7 %	35,7 %	14
falde	-	28,0 %	40,0 %	32,0 %	25
drive	+	25,0 %	75,0 %	0,0 %	4
finde	+	23,3 %	42,2 %	34,4 %	90
sove	-	23,1 %	30,8 %	46,2 %	13
vinde	+	21,1 %	10,5 %	68,4 %	19
binde	+	20,0 %	0,0 %	80,0 %	5
give	-	7,7 %	20,5 %	71,8 %	39
slå	-	7,4 %	16,7 %	75,9 %	54
tage	-	4,2 %	19,2 %	76,6 %	214
gå	-	3,3 %	17,5 %	79,1 %	599
være	-	0,2 %	15,8 %	84,0 %	2655

Figur 9: Participium-ender hos de enkelte lemmaer, sorteret efter faldende hyppighed af endelsen -en

Som det fremgår af tabellen, er der ikke nogen oplagt sammenhæng mellem de enkelte lemmaers frekvens i korpusset og deres andel af forekomster med en-endelse: De syv lemmaer der har de højeste andele af en-former, hører således til blandt de absolut mest lavfrekvente (under 10 forekomster i alt), og først på ottendepladsen kommer et af de hyppige lemmaer, *blive*. De to hyppigste forekommende lemmaer, *gå* og *være*, er samtidig de lemmaer der har den laveste andel af en-former, lige modsat af man skulle forvente ud fra Bybees ovennævnte generalisering.

Derimod kunne det se ud til at de enkelte lemmaers strukturelle egenskaber har en betydning for i hvilket omfang opretholder en-bøjningen. Som det fremgår af kolonnen ”vokalvekslen i stamme”, synes der at være en tendens til at lemmaer som ikke i moderne standarddansk skifter vokal i stammen i forbindelse med dannelsen af participium-formen (fx *være* > *været/væren*), i højere grad er gået over at danne participium-form med -et end lemmaer med vokalvekslen (fx *blive* > *blevet/bleven*). Det er således iøjnefaldende at de 10 lemmaer der hyppigst forekommer i en-form, alle har vokalvekslen, mens de fem lemmaer der sjældnest forekommer i en-form, ikke har vokalvekslen i stammen. Dette kunne tyde på at uregelmæssighed i stammen kan være med til at opretholde uregelmæssighed også i bøjningsendelsen.

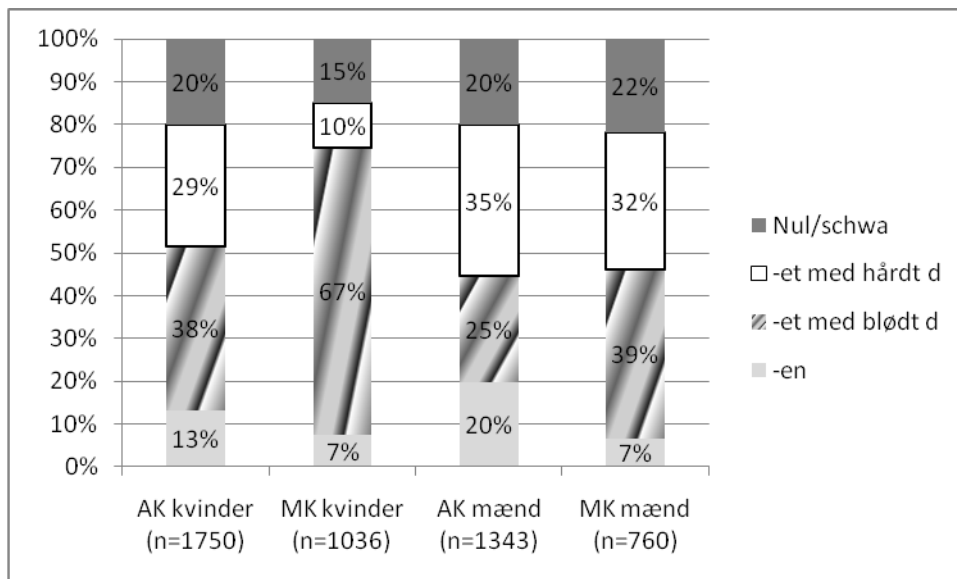
De lemmaer der hyppigst forekommer med endelsen -en, er *knibe*, *slippe* og *springe*, men da disse lemmaer samtidig er meget sjældent forekommende i det hele taget, udgør de kun en meget lille del af de participium-former der indgår i undersøgelsen. Selvom lemmaet *blive* ikke hører til de lemmaer der har allerhøjst andel af forekomster med endelsen -en, er det pga. sin samlede hyppighed det lemma der står for flest af forekomsterne med endelsen -en. Lemmaet står således for godt 50 % af forekomsterne (314 ud af 622), og sammen med lemmaerne *komme* og *skrive* står det for næsten 76 % af alle forekomster med endelsen -en. De participier i en-form der forekommer i korpusset, er altså overvejende *bleven*, *kommen* og *skreven*.

Mht. nul/schwa-formerne er det derimod lemmaet *være* der står for flest af forekomsterne (45 %), hvilket ikke er specielt overraskende eftersom det også er det suverænt hyppigst forekommende lemma i undersøgelsen samlet set. *Være* står således for over 54 % af alle de forekomster af participium-former der indgår i undersøgelsen. Sammen med lemmaerne *komme* og *gå* står *være* for 75 % af forekomsterne med nul/schwa-endelse.

Køn og socialklasse

Når forekomsterne af præteritum participium-former fordeles efter talernes køn og socialklasse, ser resultatet ud som afbildet i figur 10. Som det fremgår af diagrammet, er der forskel på anvendelsen af participium-ender alt efter talerens køn og socialklasse¹⁶.

¹⁶ AK vs. MK: $\chi^2=280,68$; tre frihedsgrader; $p<0,0001$. Mænd vs. kvinder: $\chi^2=190,91$; tre frihedsgrader; $p<0,0001$.



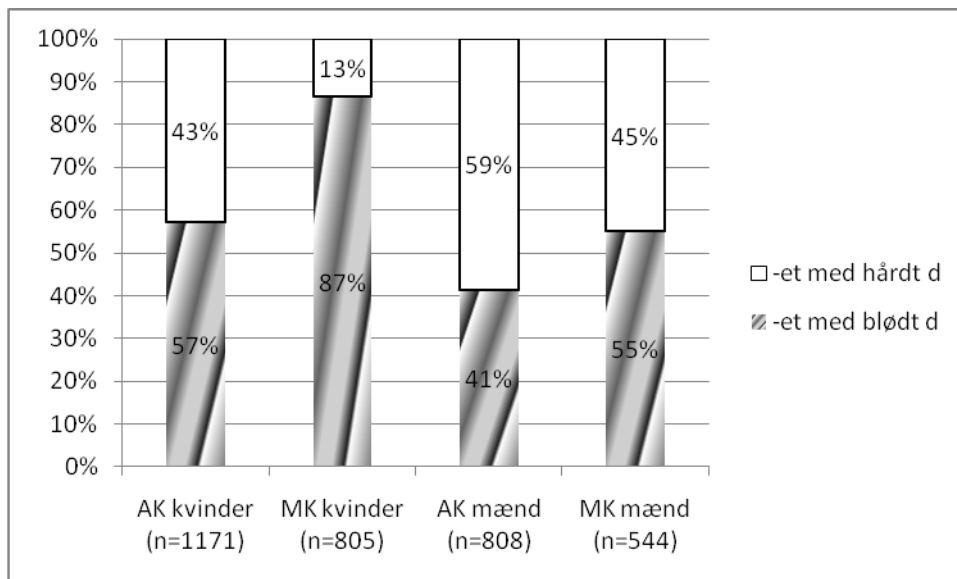
Figur 10: Participium-former, Odder og Vinderup samlet

Resultaterne viser at arbejderklassetalere er generelt mere tilbøjelige end middelklassetalere til at anvende en-former, mens middelklassetalere omvendt har en væsentligt større andel af et-former med blødt d.

Også talerens køn har betydning, men her er der forskel på arbejderklasse- og middelklassetalerne. Hos middelklassetalerne er der således ingen statistisk signifikant forskel mellem mænd og kvinder mht. anvendelsen af en-former. Derimod er der en markant forskel mht. anvendelsen af et-former med blødt vs. hårdt d på den måde at middelklassekvinderne er langt mere tilbøjelige til at anvende former med blødt d end mændene (67 % vs. 39 %). Også hos arbejderklassetalerne ses en sådan forskel mellem kvinderne og mændene mht. anvendelsen af et-former med blødt vs. hårdt d, men her er der også en statistisk signifikant forskel mht. anvendelsen af en-former på den måde at mændene anvender signifikant flere en-former end kvinderne¹⁷.

Resultaterne viser altså tydeligt at det er middelklassetalerne der fører an i udviklingen mht. at erstatte de traditionelle en-former med standardsprogets et-former, og, for arbejderklassetalernes vedkommende, også at kvinderne er foran mændene i denne udvikling. I valget mellem -et med hårdt og blødt d viser resultaterne at det er middelklassekvinderne der er spydspids i udviklingen fra det regionalsproglige, østjyskbaserede [əd] i retning af det østdanske [æð], mens arbejderklasse mændene, også her, danner bagtrop (jf. figur 11).

¹⁷ ($\chi^2=23,57$; en frihedsgrad; $p<0,0001$).



Figur 11: Participler med et-endelse

Resultaterne svarer til hvad man har fundet i tilsvarende danske og internationale undersøgelser. Det ses således helt generelt at kvinder, og specielt middelklassekvinder, bruger flere standardvarianter end mænd (Pedersen 1998:15 ff.; Hudson 1996:193 ff).

I Kjeld Kristensens første Vinderup-undersøgelse finder han således også at kvinderne taler mindre dialektalt end mændene, og at der er en tendens (som dog ikke er statistisk signifikant) til at informanter højere placeret mht. socialgruppe taler mindre dialektalt end lavere placerede informanter (Kristensen 1977:64-68). Mht. køn finder han samme tendens i den senere undersøgelse af skoleelever (den som i denne artikel omtales som "Vinderup 2 gammel"): Alt andet lige taler pigerne mindre dialektalt end drengene (Kristensen 1980:86 ff). I en undersøgelse på basis af DGCSS-korpussets Vinderup-optagelser viser Signe Schøning og Inge Lise Pedersen ligeledes at variationen mht. de undersøgte dialekttræk er tydeligt korreleret med køn, og at kvinderne fører an i den dialektudjævningsproces der har fundet sted Vinderup i perioden fra 1978 til de nye optagelser i 2006 (Schøning & Pedersen 2009).

I Jul Nielsen & Nybergs Odder-undersøgelse ses det også at kønnet i de fleste informantgrupper spiller ind på den måde at mænd har større afvigelse fra rigsmålet end kvinder (Jul Nielsen & Nyberg 1992:65 ff), og at informanter fra højere socialgrupper har en mindre afvigelse fra rigsmålet end folk fra lavere socialgrupper (Jul Nielsen & Nyberg 1992:75 ff).

Konklusion

Vi har i artiklen set nærmere på udviklingen i brug af en-bøjning i præteritum participium på to lokaliteter i Jylland. Det viste sig at den dialektale en-form er på tilbagegang, og at der er en udvikling fra 1980'erne til i dag hvor der er sket et forholdsvis brat fald i brugen af en-former. I Odder sker det i generation 1, mens det i Vinderup sker i generation 2, og også i de nye optagelser ses det at de unge (generation 3) i Vinderup har en højere anvendelse af en-former end de unge i Odder. Odder er altså foran Vinderup i denne udvikling.

En-formen erstattes begge steder med -et udtalt som [əd] eller [əð], men også her har undersøgelsen både vist en forandring over de årtier undersøgelsen dækker, og forskelle mellem Odder og Vinderup. Tilstedeværelsen af [əd] i Vinderup i det hele taget må ses som udtryk for en regionaliseringsproces eftersom formen ikke er en del af den traditionelle dialekt mens formen i et stort østjysk område er participium-endelsen for de regelmæssige verber. I den undersøgte periode kan der imidlertid ikke konstateres nogen regionaliseringsproces i Vinderup eftersom andelen af [əd]-former er stabil i generation 2 fra de gamle til de nye optagelser, og i de nye optagelser er mindre i generation 3 end i generation 2. Det er således helt tydeligt de standarddanske [əð]-former der overtager de dialektale formers plads i Vinderup.

Samme proces ses i Odder, dog tilsyneladende lidt forsinket i forhold til i Vinderup. De ældste Odder-informanter holder således i langt højere grad end de tilsvarende Vinderup-informanter fast i formerne med hårdt d, formentlig pga. [əd]-endelsens tilhørsforhold til det østjyske område. I de nye optagelser ses dog et betydeligt fald i anvendelsen af formerne med hårdt d hos generation 3 set i forhold til de to ældre generationer, og en tilsvarende stigning i anvendelsen af former med blødt d; så også her synes en kraftig standardisering at være i gang.

Vi undersøgte også hvilke verber der oftest forekommer med participiumformen *-en*. Det viste sig at frekvens ikke ser ud til at spille nogen nævneværdig rolle, men at der synes at være en sammenhæng lemmaernes strukturelle egenskaber og opretholdelse af en-bøjningsformen.

Alt i alt tegner der sig et billede af en dialektform i tilbagegang. Denne tilbagegang er led i en standardiseringsproces som er foregået forskelligt i de to samfund, både på grund af samfundenes forskellige geografiske placering og størrelse og på grund af et-formens stilling i den lokale dialekt de to steder.

Litteratur

Bjerrum, Anders (ed.) 1942: *K. J. Lyngby's Jyske Grammatik*. (Universitets-Jubilæets danske Samfunds Skrifter 329). København: Universitets-Jubilæets danske Samfund.

Brink, Lars & Jørn Lund 1975: *Dansk Rigsmål*. København: Gyldendal.

Brink, Lars, Jørn Lund, Steffen Heger & Jens Norman Jørgensen 1991: *Den store danske udtaleordbog*. København: Munksgaard.

Brøndum-Nielsen, Johannes 1968: *Gammeldansk grammatik i sproghistorisk fremstilling*. II. København: Universitetsforlaget i København.

Brøndum-Nielsen, Johannes 1973: *Gammeldansk Grammatik i sproghistorisk Fremstilling*. VIII. København: Universitetsforlaget i København.

Bybee, Joan 2006: From usage to grammar: The mind's response to repetition. *Language* 84(4). 711-733.

Gregersen, Frans 2009: The data and design of the LANCHART study. *Acta Linguistica Hafniensia* 41. 3-29.

- Gregersen, Frans, Jon Albris & Inge Lise Pedersen 1991: Data and Design of the Copenhagen Study. Frans Gregersen & Inge Lise Pedersen (eds.) *The Copenhagen Study in Urban Sociolinguistics*. København: C. A. Reitzels Forlag. 5-43.
- Gudiksen, Asgerd 2000: Om forholdet mellem -et og -ig i danske dialekter. *Folkemålsstudier* 39. 127-140.
- Hansen, Erik 2006: *Dæmonernes port* (5. udg.). København: Hans Reitzels Forlag.
- Horneman Hansen, Lise 2001: *Jysk -de-bøjning*. Uppsala: Institutionen för nordiska språk ved Uppsala Universitet.
- Hudson, R. A. 1996: *Sociolinguistics* (2. udg.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Jensen, Ella 1956: *Houbjergmålets bøjningslære*. København: J. H. Schultz Forlag.
- Jul Nielsen, Bent 1998: Talesprogsvariationen i Århus - en sociolingvistisk redegørelse og en sammenligning med sproget i Odder. *Danske Folkemål* 40. 51-78.
- Jul Nielsen, Bent & Magda Nyberg 1988: Talesprogsvariationen i Odder Kommune. En foreløbig rapport. *Danske Folkemål* 30. 31-88.
- Jul Nielsen, Bent & Magda Nyberg 1992: Talesprogsvariation i Odder kommune. I. Lokalsprog og rigsmål i sociolingvistisk belysning. *Danske Folkemål* 34. 45-202.
- Jul Nielsen, Bent & Magda Nyberg 1993: Talesprogsvariation i Odder kommune. II. Yngre og ældre rigsmålsformer i sociolingvistisk belysning. *Danske Folkemål* 35. 249-348.
- Kristensen, Kjeld 1977: Variationen i vestjysk stationsby-mål. *Dialektstudier* 4(1). 29-109.
- Kristensen, Kjeld 1980: Situationsafhængig sprogbrug hos vestjyske skoleelever. *Danske Folkemål* 22(2). 29-124.
- Kristensen, Marius 1942: *Udsagnsordenes bøjning i egnen nord for Århus*. København: J. H. Schultz Forlag.
- Lund, Jens 1932: *Morsingmålets lyd- og formlære*. Århus: Universitetsforlaget i Aarhus.
- Lyngby, K. S. 1863: *Udsagnsordenes böjning i Jyske Lov og i den jyske sprogart*. København: Thieles bogtrykkeri.
- Pedersen, Inge Lise 1998: Sprog og køn. *NyS* 24. 9-40.
- Pedersen, Inge Lise 2002: The impact of internal or contact-induced change on weak preterites in -et in Danish dialects with an outlook to Norway and Sweden. Jan Berns & Jaap van Marle (eds.) *Present-day dialectology. Problems and findings*. Berlin: Mouton de Gruyter. 269-282.

Pedersen, Karen Margrethe 2004: Louise Juhls sprog. Karen Hjorth (ed.) *Min hjerte allerkæreste Fritz. Breve fra Louise Juhl 1763-1767*. København: Selskabet for udgivelse af kilder til dansk historie. 25-34.

Pedersen, Karen Margrethe & Viggo Sørensen under udg.: Dialektmorfologi. Ebba Hjorth, Henrik Galberg Jacobsen & Bent Jørgensen (eds.) *Dansk sproghistorie*. København: Det danske sprog- og litteraturselskab.

Jysk Ordbog. <http://www.jyskordbog.dk>. Besøgt 15.09.2010.

Sandvad, Holger 1931: *Stauningmålet*. Århus: Aarhus stiftbogtrykkerie.

Schønning, Signe Wedel & Inge Lise Pedersen 2009: Vinderup in real time - a showcase of dialect leveling. Monique Dufresne, Fernande Dupuis & Etleva Vocaj (eds.) *Historical linguistics 2007*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Skautrup, Peter 1947: *Det danske sprogs historie*. 2. København: Gyldendalske boghandel.

Skautrup, Peter 1968: *Det danske sprogs historie*. 4. København: Gyldendalske Boghandel.

Torben Juel Jensen
Lektor, ph.d.
Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab
Københavns Universitet
tjuelj@hum.ku.dk

Marie Maegaard
Lektor, ph.d.
Nordisk Forskningsinstitut
Københavns Universitet
mamae@hum.ku.dk